

Joan Vinyoli o el fulgor de la paraula

MANUEL GUERRERO BRULLET

Un incendi subtil i insospitat s'ha escampat aquest estiu pel país. No és el foc salvatge que crema boscos i muntanyes quan arriben els temps de sequera i d'altres temperatures, ni el foc mortal que abraça edificis urbans o locals tancats, sinó el foc verbal, la paraula poètica de Joan Vinyoli (Barcelona, 1914-1984) que sedueix i que arriba al fons de les coses, que travessa territoris i cossos, i ens recorda que sense les paraules, sense el llenguatge, no és possible la comunicació humana, ni existeix una vida digna d'ésser viscuda. El foc com a símbol múltiple de la vida i de la mort, de l'amor i de la poesia. El poeta com a mantenidor del foc. D'El gran foc: "Atio focs / que se m'apaguen. / No hi ha llenya / prou seca i forta / per mantenir-los. / Cada dia / més fatigat, però no mai rendint-me, / vull encendre el gran foc: / que totes les guspies / omplin la nit".

"Entre ser poeta o simplement viure, hi ha una bella possibilitat, que és viure poèticament. Això és el que procuro des que vaig decidir no sojornar definitivament enlloc i fer de caminant", afirma el poeta en el text *Pel camí dels mesos*, de 1956. Lentament, Joan Vinyoli va anar escrivint i consolidant la seva obra, amb llibres com *El Callat* (1956) i *Realitats* (1963), fins a arribar a la plenitud als anys setanta, amb les obres *Tot és ara i res* (1970), *Ara que és tard* (1975) o *Vent d'aram* (1976). Però és als anys vuitanta quan rep el ple reconeixement i, en un esclat creatiu extraordinari d'estil tardà, per emprar un terme divulgat pel crític Edward W. Said, publica *A hores petites* (1981), *Cants d'Abelone* (1983), *Domini màgic* (1984), *Passeig d'aniversari* (1984) i *Versions de Rilke* (1984).

El 3 de juliol del 2014 s'ha celebrat el centenari del naixement del poeta i el proper 30 de novembre farà trenta anys de la seva mort. Innombrables actes d'homenatge s'escampen per tots els territoris de parla catalana (veure: www.vinyoli.cat). D'Enric Casasses –que escriu la introducció de l'edició de butxaca de la *Poesia completa*–, fins a Joan Margarit –que acaba de publicar un pròleg i una selecció de *Poemes*–, entre els poetes actuals més destacats i populars i la crítica més rigorosa, no hi ha discussió que Joan Vinyoli és un dels poetes més importants de la lírica catalana i europea del segle XX.

Probablement, entre les novetats aparegudes enguany una de les més remarcables sigui el número monogràfic dedicat a Vinyoli de la revista *El Procés*, amb ingent material inèdit, sobretot la reproducció facsímil de la correspondència amb amics del poeta.

Ara bé, per tal d'aprofundir en la seva poesia, sens dubte, el millor és fer-se amb l'edició de l'*Obra poètica completa* a cura de Xavier Macià, que caldria reeditar, i també llegir la documentada biografia de Pep Solà, *La bastida dels somnis. Vida i obra de Joan Vinyoli* (2010).

"Per què paraules?", es demana Joan Vinyoli a l'inici de l'*Elegia de Vallvidrera*, un dels seus darrers commovedors poemes. Malalt, sol, el poeta, que ho ha donat tot per la seva obra, només té les paraules: "Tot és lluny i prop, / i no s'acaba mai aquest viatge / per les paraules: / ja no tinc res més".

a la figura del poeta a partir de molts textos escrits en prosa, els epistolaris, pròlegs, epílegs, que ajuden a explicar el procés creatiu del poeta, i destaca la carta que Vinyoli adreça a Pere Ribera: "Les paraules del poeta només en segon terme han de significar o designar. Han d'evocar sobretot. (...) Quan algú... troba poètica una cosa, poso per cas l'aurora o una fageda encesa a la tardor... vol significar un estat d'ànim... una *permanència feliç* en lloc de caducitat o fugacitat... el *real poètic*".

L'any 1976, Vinyoli escrigué un pròleg en forma de carta per al poemari de Josep Maria Fulquet *Perillosa riba*, on parla de poètica, de les seves converses amb Carles Riba i Gabriel Ferrater i de les seves lectures de Maritain, Valéry i Eliot, i on precisava el sentit d'aquesta experiència dient que "tota poesia prové d'una il·luminació espasmòdica o tranquil·la, però que no pertany ben bé a la consciència...".

Altres poetes amics, estudiosos o crítics qualifiquen la seva obra. Dolors Oller parla de "sinceritat", Enric Bou "d'essencialitat", Francesc Parcerisas "d'autenticitat emocional", Joan Oliver l'anomena "poeta de versos espessos i ardents". A Oliver li escrigué una carta contundent: "...És la teva carta una de les millors coses que m'ha portat la malaltia. Perquè no et creguis que Begur, amb tots els seus encisos, em deixa tranquil. Dit d'una manera molt concreta. NO PUC FER EL QUE EM ROTA DELS COLLONS, que és la cosa que més m'agrada del món".

Malaltia

Enric Casasses, que va fer una introducció a la *Poesia completa* de Joan Vinyoli de l'any 2008, explica la seva història personal: "Cada tarda o gairebé, quan tenia divuit o dinou anys (cap al 1969 o 70), anava a casa de la noia que estimava, a festejar-hi o simplement a estar-m'hi, i em vaig anar fent amic dels seus germans i de tota la família. Tenien pocs llibres de poesia, però ben triats: entre altres un Maragall, i un exemplar de la senzilla i impactant primera edició del que per mi era moderníssim llibre titulat *Em va fer Joan Brossa* (que s'havia publicat el 1951, amb el famós pròleg de Cabral de Melo), i hi havia tots els Vinyolis que havien sortit fins al moment... (...) Perquè Joan Vinyoli era parent de la casa, la noia que jo estimava li era neboda. En aquells dies en va sortir un de nou, de l'oncle poeta, un llibre que ens va fer molt efecte i que duia un títol espectacular: *Tot és ara i res*".

"Una de les tardes –continua Casasses– que jo hi era, a ca l'amiga, s'hi va presentar de sorpresa el tiet Joan. Venia del metge, que li havia parlat clar: que ho tenia molt negre, que vivia quasi de miracle en l'equilibri inestable de dues malal-

ties greus, que l'una li frenava l'altra, però que el pet final era imminent, qüestió de mesos. I per acabar-ho d'adobar li havia parlat, no sé si el mateix doctor o algú altre, de paranoia galopant i inguarible. Ell estava empenyadíssim i havia pujat a casa el cunyat a esbravar la indignació. Deia inflammat Vinyoli que estava segur, diguessin el que diguessin els metges, que encara viuria els deu o quinze anys que li faltaven per acabar la feina, i que per ell aquests serien els més importants, perquè faria com Beethoven o com Rembrandt (jo escoltava sense dir ni piu i recordo perfectament que va dir aquests dos noms i no cap altre), que el millor de la seva obra ho donen al final".

Finalment, a una de les cartes a Martí i Pol, Vinyoli escriu sobre la seva salut: "No prenc, des de fa tres setmanes, ni una gota d'alcohol. M'està absolutament prohibit. I compleixo perquè tinc por de la cirrosi. Estic pagant les conseqüències de quaranta anys d'excessos molt freqüents. I l'abstinència em fa efectes molt desagradables. No tinc ganes de fer res, ni escriure, ni gairebé llegir".

El febrer del 1984 publicà *Domini màgic* i el juliol *Passeig d'aniversari*, a més d'unes *Versions de Rilke*. El 30 de novembre de 1984 morí a Barcelona. El 1985 aparegué un nou volum amb versions de Rilke.

"Fa exactament trenta anys, d'ençà de l'any 1984, que és quan vaig descobrir-lo –diu Jordi Llavina– que estimo la poesia de Joan Vinyoli. Vinyoli és, de fet, el meu poeta de capçalera. Rellegeixo constantment la seva obra lírica, i sempre hi trobo accents nous, estímuls que encara no hi havia advertit en una lectura anterior". Llavina reclama més obra musical que el celebri i recorda alguns dels intèrprets, dels més reconeguts als més joves, que han vestit de música els seus poemes: des de Maria del Mar Bonet, Toti Soler, Núria Candela o Mariona Sagarra fins a Xavier Múrcia i tants d'altres.

El 3 de juliol de 1983, quan va complir els seixanta-nou anys, Joan Vinyoli va escriure *Passeig d'aniversari*, que és com un altre autoretrat:

*Encara hi ha vials per passejar,
però la mort n'ocupa tots els bancs.
Riuen i juguen a saltar i parar
nens atordits al caire dels barrancs.*

*He fet l'intent d'estar-me dret al
[pont
que els barracots separa dels
]jardins.
Ja del delit de fer de tastavins
sols queda el pler de l'aigua d'una
]font.*

*Ara camino pel vell casc urbà
mentre viatgen cap als seus destins
els vells amics, les dones i els bocins
del que era jo, de noi, perdut a
[l'alzinar.*

